

Prof. Dr. Hasan Rüştü Kutlu:

“Hayvancılıkta başarının yolu, beslemeden geçer”

“Son yıllarda hibe programları desteğiyle ve faizsiz kredilerle önemli sayıda yeni hayvancılık işletmesine sahip olan ülkemizde, işletmelerin ayakta kalabilmeleri için sürü idaresi, sağlık koruma gibi işlerin yanında rasyonel besleme konusuna da çaba harcamaları gerekiyor.”

Türkiye hayvancılığını kanatlı ve ruminant sektörü olarak ikiye ayırmakta fayda var. Kanatlı sektörü özellikle tavukçuluğumuz, eriştiği üretim miktarı ve kalite yönünden büyük ilerleme kaydetti. Hayvancılığımızın diğer kolu olan kırmızı et ve süt üretiminde son yıllarda yaşadığımız bazı sorunlara karşın olumlu gelişmeler var. Sohbet konduğumuz, Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Zooteknik Bölümü Yemler ve Hayvan Besleme A.B.D. Başkanı Prof. Dr. Hasan Rüştü Kutlu, hayvancılığımızda yaşanan gelişmeleri “umut verici” olarak nitelendiriyor. Küçükbaş hayvan varlığındaki azalmamın dikkatle izlenmesi ve bu alanda hayvan sayısını ve genetik kapasitesini artıracak üretim projelerinin öncelikle desteklenmesi gerektiğini düşünen Prof. Dr. Kutlu; süt ineçliliği ve besiciliğin ise devletin de des-

teği ile son yıllarda pek çok yatırımcıya yeni iş alanı olduğunu ifade ediyor. Bu işletmelerin önemli kısmının hayvancılık sektörünün içinden gelmeyen, yatırımcılar tarafından gerçekleştirilmesinin endişe kaynağı olmaya devam ettiğini kaydeden Prof. Dr. Kutlu; “Yatırımcılarımızın başarılı olması en büyük dileğimizdir. Hayvancılıkta, kanatlı sektörü açısından başarılı, ruminant hayvan sektörü açısından ise umut verici durumdayız. Ancak gidecek daha epey yolumuz olduğu da bir gerçek” diyor.

İçinde bulunduğumuz dönemin, hayvancılığımızın gelişimi açısından iyi değerlendirilmesi gerektiğine dikkat çeken Prof. Dr. Kutlu, hayvancılık yatırımlarının başarıya ulaşması için yatırımcıların özellikle sürü idaresi, sağlık koruma gibi işlerin yanında rasyonel besleme konusunda da çaba harcamaları gerektiğini vurguluyor.

“Cargill’in hayvan beslenmesindeki çalışmalarını takip ediyorum”

Prof. Dr. Hasan Rüştü Kutlu, üniversitedeki görevlerinin yanında, hayvancılık alanında değişik sivil toplum kuruluşlarında üyelik, başkanlık, teknik danışmanlık vb. görevler yapıyor. Bu görevlerinden birisi de Çukurova Zooteknik Derneği Başkanlığı. Prof. Dr. Kutlu derneğin, Çukurova Kalkınma Ajansı’ndan aldığı maddi destekle 2010-2011 döneminde “Adana; Çukurova’nın Süt Pınarı” adlı eğitim projesi yürüttüğünü, Adana İli

Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği üyesi 1300 çiftçiye de eğitim verdiklerini belirtiyor.

Bir akademisyen, araştırmacı ve sivil toplum kuruluşu yöneticisi olarak Cargill’in hayvan beslenmesi alanındaki faaliyet ve yatırımlarını da ilgiyle takip ettiğini kaydeden Prof. Dr. Kutlu; özellikle yem üreticilerine hammadde ve premiks tedariki ile yetiştiricilere hayvan besleme alanında özel destek sağlamanın Cargill’i bu alanda daha özel bir konuma getirdiğini ifade ediyor.

“İsim ve ürün kalitesi ile ticari güvenilirliğe sahip Purina, Provimi, Nutrena, LNB gibi pek çok ticari markayı bünyesinde barındıran Cargill’in, yem maddesi, premiks üretimi ve satışı yanında ‘çiftliğe özel besleme’ çözümlerine yönelik araştırmaları ile de ülkemiz hayvancılığımıza destek verdiğini düşünüyorum” diyen Kutlu, şirketin bu çalışmalarında üniversiteler ve araştırma kuruluşları ile daha fazla işbirliği yapmasının her iki taraf için yararları olacağını savunuyor.

Doktoranız İngiltere, Leeds Üniversitesi’nde yaptığınızı biliyoruz. Buradan hareketle, dünyada hayvan besleme ile Türkiye arasında bir kıyaslama yapmanız mümkün mü?

Dünya ölçeğinde bir kıyaslamadan çok, hayvancılık bakımından kayda değer ölçekteki ülkelerle mukayesenin daha doğru olacağını düşünüyorum. Ülkemiz, hayvansal gıda üretimi için gerekli hayvan varlığı açısından yeterli düzeyde olsa da, birim hayvandan elde edilen verim bakımından çok gerilerde. Tavukçuluk için bu olgu geçerli değil. Hayvan, hem sayı hem

“

Bir akademisyen, araştırmacı ve sivil toplum kuruluşu yöneticisi olarak Cargill’in hayvan beslenmesi alanındaki faaliyet ve yatırımlarını da ilgiyle takip ediyorum.

Prof. Dr. Hasan Rüştü Kutlu

”

Sohbet

“

Ülkemiz büyükbaş hayvan yetiştiriciliğinde karşılaşılan en önemli sorunlarının ana kaynağı dengesiz veya yetersiz beslemedir.

Prof. Dr. Hasan Rüşü Kültü”

de verim düzeyi açısından yeterli, beslenme sorunu yok ve verim ise beklenen düzeyde.

Ancak, büyükbaş, koyun ve keçi yetiştiriciliği açısından bunu söylemek mümkün değil. Bu hayvanlar sayıca yeterli görünse de birim hayvan başına elde edilen verim çok düşük. Yem kaynaklarımız, özellikle kaba yem, kalite açısından yetersiz. Hayvan beslemede ciddi kalite sorunu var. Modern sayılabilecek çiftliklerde dahi besleme ciddi bir sorun. Bilimsel normlara uygun rasyonlarla beslenmesi gereken süt inekleri teknik bilgi ve yem kaynağı noksanlığı nedeniyle dengesiz besleniyor, istenen miktar ve kalitede süt, et üretimi gerçekleştirilemiyor. Üreme sorunları bu başarısızlığı daha da derinleştiriyor.

Hayvancılık yatırımı yapanların doyan hayvanın doyuracağını, hayvanın ağızdan sağılacağını iyi kavraması gerekiyor. Ülkemiz büyükbaş hayvan yetiştiriciliğinde karşılaşılan en

Süt sığırlarında temel verim unsurları; sağımla elde edilen süt ve senede elde edilen bir buzağıdır.

önemli sorunlarının ana kaynağı dengesiz veya yetersiz beslemedir. Otumuz, samanımız var, hayvancılık yapalım dönemi bitmiş, profesyonel-endüstriyel hayvancılık dönemi başlamıştır. Yatırımcıların işe başlarken hayvan ırkı kadar kaliteli yem kaynaklarını da dikkate almaları, beslemeye özen göstermeleri, bilimsel esasları takip etmeleri, çiftliklerinde istihdam edecekleri teknik elemanları hayvanlar hastalandığı için değil, hastalanmaması için istidam etmeleri gerektiğini her daim akılda tutmaları gerekmektedir.

Hayvancılık açısından örnek almamız gereken İngiltere, Hollanda, Almanya, Fransa, Danimarka gibi ülkelerde ortalama sürü büyüklüğünün en az 50 baş olması ve hayvancılığın ana gelir kapısı olarak görülmesi en önemli başarı faktörü olarak görülüyor. Bu ülkelerdeki çayır- mera alanlarının büyüklük ve kalite açısından yeterliliği, yem bitkileri ekiminin öncelikli olması, üretim ve ürüne verilen desteklerin çiftçileri koruyucu düzeyde olması ülkemizle yapılacak mukayesede en önemli farklılıklar olarak ortaya çıkıyor.

Hayvancılık deyince süt ineklerinin ayrı bir yeri olduğu aşikar...

Evet, gerçekten de ayrı bir yeri var süt ineklerinin. Ülkemiz yaklaşık 4,8 milyon sağmal süt ineği ile çok büyük bir üretim potansiyeline sahip. Bu ineklerin yüzde 40'ı kültür ırkı ve ortalama yıllık süt verimleri 3,9 ton. Yüzde 40'ı da kültür-yerli melezi; bunların ortalama yıllık süt verimleri 2,7 ton. Kalan yüzde 20'si ise yerli olup ortalamaları 1,3 tonda kalıyor.

Kültür ırkı sağmal inek sayımız son yıllarda sürekli arttı. Bunlardan hayvan başına yıllık süt verim ortalamamız 2,9 tona ulaştı, ancak bu, istenen düzeyin çok altında. Yani, kültür ırklarımızın ortalama verimleri bile olması gereken düzeyde değil. Kültür ırkı sağmallarımızın ortalamasının en az yıllık 6 ton olması gerektiği düşünülürse, kültür ırklarının var olan potansiyelinin üçte birinin kullanım dışı olduğunu görürüz. Burada yaşanan verim kaybının tesadüf olmadığını, özellikle besleme yetersizliği ve dengesizliğine bağlı çok ciddi kayıplar olduğunu biliyoruz.

Bu kayıpların özellikle süt verimi yüksek ineklerde çok daha bariz yaşandığını bilmekteyiz.

Süt verimi ve üreme performansı genellikle besleme ile şekilleniyor veya yanlış/dengesiz beslemeye bağlı kayba uğruyor.

Peki, verimi artırmak için süt ineklerinin beslenmesinde nelere dikkat edilmeli?

Öncelikle, süt sağırlığında günlük sağılan süt yanında üreme etkinliğinin de verim olarak kabul edilmesi gerektiğini bilmek lazım. Sağım-la elde edilen süt ve senede elde edilen bir buzağı süt sığırlarında temel verim unsurlarıdır. Normal işleyişe sahip bir süt sağırlığı işletmesinde süt ile günlük giderler karşılanır, buzağı eldesi ise en temel kar olarak görülür. Ancak ülkemizdeki işletmelerin önemli kısmı buzağıya meçhul kar olarak bakıyor. Yani, süt verimine önem verirken üreme performansı ve buzağı verimine gereken hassasiyeti göstermiyor.

Süt verimi ve üreme performansı genellikle besleme ile şekillenmekte veya yanlış/dengesiz beslemeye bağlı kayba uğramaktadır. Süt veriminde ciddi bir aksama olmayabilir; ancak sürüde üreme sorunu varsa damızlık değer kaybedebilir. Bir hayvanın kendisini finanse edebilmesi için en az 2 yıl sürüde verimde kalması, yani en az 600 gün sağılması ve en az 2 sağlıklı buzağı vermesi gerekir.

Beklenen üreme performansının elde edilebilmesi için optimum beslemeye özen gösterilmeli. Negatif veya pozitif enerji dengesi, besleme düzeyine bağlı olarak vücut kondisyonunda aşırı kayıp veya fazlalık, mineral/vitamin yetersizliği, yetersiz veya aşırı ham protein (rumende yıkımlanabilir protein) tüketimi, rasyon yağ asiti bileşimi; esansiyel yağ asitleri, omega6-omega3 dengesi, omega-3 yağ asitleri yetersizliği süt ineklerinde üreme performansını önemli düzeyde etkiler ve bu durum geçici veya kalıcı kısırlıkla sonuçlanan ciddi olumsuzluklara neden olabilir. Bu tür olumsuzlukların önlenmesi için

mutlaka yeterli ve dengeli beslemenin gerçekleştirilmesi, rasyon hazırlanırken hayvanın canlı ağırlığı, fizyolojik durumu, verim düzeyi ve çevre koşulları dikkate alınarak bilimsel yöntemlerin takip edilmesi, rasyon kaba-kesif yem oranının dengelenmesi, enerji, protein, vitamin, mineral kaynaklarının hassasiyetle irdelenmesi ve dengelenmesi, mümkünse TMR esaslı rasyon çözümü yapılması ve bu amaçla bilgisayardan yararlanılması gerekmektedir.

Bu önemli konuda üniversitenize gerçekleştirenen ARGE çalışmaları var mı?

Ziraat Fakültesi Araştırma ve Uygulama Çiftliği-miz var. Bu çiftlik, farklı hayvancılık ünitelerine sahip, bunlardan en önemlisi de süt sağırlığı ünitesi. Değişik yaşlarda yaklaşık 550 baş saf siyah alacaların barındırıldığı bu ünite, 170 baş sağmal süt ineği bulunuyor. Bu ünite, Anabilim Dalımızda ait 30 bireysel bölme deneme alanı var ve süt inekleri üzerine ARGE çalışmalarımızı bu deneme alanında yürütüyoruz.

Normal veya sıcaklık stresi koşullarında rumen fermentasyonunun senkronizasyonuna yönelik yem seçimi tekniğine dayalı besleme uygulamaları, rumen fermentasyonun optimizasyonuna yönelik bitkisel ekstraktların testi, korunmuş yağ, korunmuş protein, rumende sindirilebilirlik hızları farklı nişasta kaynaklarının kullanımı vb. alanlarda yoğun araştırma faaliyetleri yapıyoruz. Bu çalışmalarda pek çok fizyolojik ve biyokimyasal parametre yanında süt verimi, süt kompozisyonu, vücut kondisyon skoru gibi ekonomik parametreler de ölçümleniyor. Anabilim Dalımızda ait modern ve çok özel ekipmanlarla donatılmış yem ve gıda analiz laboratuvarlarımız da tüm bu çalışmalara destek veriyor.